অধ্যায় ১১ ঃ হোমেন বৰগোহাঞি ঃ *মৎস্যগন্ধা*-১

অধ্যায় গাঁথনি

১১.১ উদ্দেশ্য
১১.২ পৰিচয়
১১.৩ প্রান্ত্য সমাজ (Marginal Community) আৰু হোমেন বৰগোহাঞি
১১.৪ হোমেন বৰগোহাঞি ঃ জীৱন আৰু কৃতি
১১.৫ হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাসৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যসমূহ
১০.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
১০.৭ অধিক জানিবলৈ
১০.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)
১০.৯ আৰ্হি প্রশ্ন

১১.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- প্রান্ত্য সমাজ (Marginal Community) সম্পর্কে ধাৰণা লাভ কৰিব পাৰিব
- অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যত ঔপন্যাসিক হোমেন বৰগোহাঞিৰ ৰচনাত প্রান্ত্য সমাজখন কি ৰূপত ফুটি উঠিছে তাৰ বিৱৰণ পঢ়িবলৈ পাব
- হোমেন বৰগোহাঞিৰ জীৱন আৰু কৃতিৰ মূল্যায়ন কৰিব পাৰিব
- হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাসত ফুটি উঠা বৈশিষ্ট্যসমূহ ব্যাখ্যা কৰিব পাৰিব
- হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাস সম্পর্কে সম্যক ধাৰণা লাভ কৰিব।

১১.২ পৰিচয়

এই অধ্যায়টো স্নাতকোত্তৰ অসমীয়া পাঠ্যক্রমৰ দ্বিতীয় যাণ্মাসিকৰ অন্তর্গত তৃতীয় পাঠ্যবিষয় 'অসমীয়া উপন্যাস'ৰ একাদশ অধ্যায়। ইয়াৰ শিৰোনাম 'হোমেন বৰগোহাঞি ঃ *মৎস্যগন্ধা*-১'। ইয়াৰ আগৰ অধ্যায়টোত আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যৰ এগৰাকী পুৰোধা কথাশিল্পী বীৰেন্দ্র কুমাৰ ভট্টাচার্য্যৰ উপন্যাস *ৰাজপথে ৰিঙিয়ায়ৰ* আলোচনাভাগ পঢ়িলে। সেই আলোচনাৰ পৰা স্বৰাজোত্তৰ কালৰ ভাৰতীয় নাগৰিক এগৰাকীৰ মনত স্বাধীনতাই কেনে মনোভাব কঢ়িয়াই আনিছে তাৰ লেখ আগবঢ়াইছে। তাৰ লগতে তেওঁৰ চৌপাশৰ পাৰিপার্শ্বিকতালৈ স্বাধীনতাই অনা পৰিৱর্তনসমূহৰ টুকুৰা ছবিও প্রস্ফুটিত হৈছে। এই অধ্যায়টোত অধ্যয়ন কৰিবলগীয়া উপন্যাসখনৰ মাজেদি ঔপন্যাসিক গৰাকীয়ে এনে এটা সামাজিক সমস্যাৰ বিষয়ে দৃষ্টিপাত কৰিছে, যিয়ে এখন সমাজৰ লগতে তাত বাস কৰা প্রত্যেক গৰাকী সদস্য-সদস্যাকে তিল্‌তিলকৈ

লাঞ্ছনা আৰু হীনমান্যতাৰ অতল গভীৰতালৈ ঠেলি দিছে। তাৰ লগতে ঔপন্যাসিক হিচাপে হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাসৰ বিভিন্ন বৈশিষ্ট্যসমূহে কথা-সাহিত্যিক গৰাকীৰ সূক্ষ্ম দৃষ্টিভঙ্গী, বিশ্লেষণ ক্ষমতা আৰু মনোজ্ঞ বর্ণনাশৈলীৰ পৰিচয় কি দৰে প্রদান কৰিছে তাৰ সম্যক আলোচনা কৰিবলৈ প্রয়াস কৰা হ'ল।

১১.৩ প্রান্ত্য সমাজ (Marginal Community) আৰু হোমেন বৰগোহাঞি

যেতিয়া কোনো ব্যক্তি-সমষ্টিক সমাজৰ প্রান্তলৈ ঠেলি পঠিওৱা হয় আৰু তেওঁলোকৰ সমাজখনৰ ভিতৰত স্থান দিবলৈ অস্বীকাৰ কৰা হয়, তেতিয়া তেনে ব্যক্তি সমষ্টিক প্রান্ত্যলৈ ঠেলি পঠিওৱা (Marginalize কৰা) বুজায়। সমাজ বিজ্ঞানৰ দিশৰ পৰা বিচাৰ কৰিলে এই 'প্রান্ত্য সমাজ'খনত স্থান পোৱা ব্যক্তিৰ শ্রেণীসমূহক এইদৰে ভাগ কৰিব পাৰি—বহিৰাগত লোক, শৰণার্থী আৰু বহিঃ প্রব্রজক, মাইকী মানুহ আৰু ছোৱালী, মানৱ দেহ বিক্রী চক্রৰ দ্বাৰা আক্রান্ত ব্যক্তি, হিজৰা বা ক্লিৱ, যাক সাম্প্রতিক সময়ত Third Gender People হিচাপে গণ্য কৰা হয়, ধর্মীয় সংখ্যালঘু, শাৰীৰিক বা মানসিকভাৱে বাধাগ্রস্ত লোক, অপৰাধজনিত কাৰণত কাৰাগাৰত নিক্ষেপিত হোৱা লোক আৰু সিবিলাকৰ পৰিয়াল-পৰিজন, কাৰাগৰৰ পৰা মুক্তিপ্রাপ্ত লোক, আর্থ-সামাজিক দিশৰ পৰা দুর্বল লোকসকল, সেইদৰে সমাজৰ নিম্ন স্তৰৰ লোক, নিবনুৱাসকল ইত্যাদি। এনে ধৰণৰ ব্যক্তি বা ব্যক্তি সমষ্টিক সমাজে সমাজৰ মূল সুঁতিৰ লগত মিলিত হোৱাৰ পৰা বিৰত কৰে বা সেই বিশেষ শ্রেণীৰ ব্যক্তি বা ব্যক্তি সমষ্টিক বা সমাজ বিশেষক মূল সমাজৰ পৰাই বহিষ্কাৰ কৰে।এনে ব্যক্তি, গোট বা সমাজৰ অবদমিত ক্ষোভ, হতাশা আৰু অসহায় স্থিতিৰ কথা সমাজৰ দাপোণ স্বৰূপ সাহিত্যৰ বিভিন্ন কৃতিৰ মাজেদি মনোজ্ঞ ৰূপত প্রকাশ পায়।

অসমীয়া সাহিত্যও এই ক্ষেত্রত ব্যতিক্রম নহয়। লব্ধপ্রতিষ্ঠ অসমীয়া ঔপন্যাসিক হোমেন বৰগোহঞিৰ সৃষ্টিৰাজিত এই প্রান্ত্য সমাজখনে বা প্রান্ত্য লোকসকলে বিশেষ মনোযোগ লাভ কৰিছে। তেওঁৰ ঔপন্যাসিক জীৱনৰ অন্যতম কৃতি *সুবালা*, *কুশীলব*, *মৎস্যগন্ধা* আদিত প্রান্ত্য লোকসকলৰ অদ্ভুত অথচ বর্ণাঢ্য জীৱনৰ টুকুৰা ছবি মার্মিকভাৱে চিত্রিত হৈছে। জৈৱিক নির্মিতি হিচাপে সেই প্রান্ত্য (Marginalized) লোকসকল আৰু সমাজত বাস কৰা আমাৰ নিচিনা মানুহবোৰৰ মাজত কোনো পার্থক্য নাই। আমাৰ জৈৱিক-মানসিক অভাৱসমূহৰ কোনো পার্থক্য নাই। পার্থক্য মাথোন ইমানেই যে যি স্থলত আমাৰ নিচিনা 'স্বাভাৱিক' জীৱন-যাপন কৰা লোকৰ অভাৱ-অভিযোগবোৰ পূৰণ কৰা সহজলভ্য, তেনে স্থলত প্রান্ত্য লোকসকলে আমি লাভ কৰা সা-সুবিধা অর্থাৎ সমাজে আমাক আগবঢ়োৱা কিছুমান স্বতঃস্ফূর্ত সুযোগ-সুবিধাৰ পৰা সেই বিশেষ শ্রেণীভুক্ত লোক সদায়েই বঞ্চিত হৈ আহিছে। এইটো সত্য যে গণতান্ত্রিক দেশৰ নাগৰিক হিচাপে তেওঁলোকৰ মাজৰ কিছুমানে কিছু সা-সুবিধা ভোগ কৰাৰ স্বাধীনতা আছে। পিছে সেই সা-সুবিধা প্রদান আৰু নিয়ন্ত্রণৰ বাঘজৰী যেতিয়া সমাজৰ কোনোবা প্রভাৱশালী ব্যক্তিৰ কর্তৃত্বত থাকে যেতিয়া সমাজৰ সেই দুর্ভগীয়া শ্রেণীটো কোনো কোনো সময়ত জীৱনৰ কেতবোৰ প্রাথমিক প্রয়োজনীয়তা আৰু অধিকাৰ উপভোগ কৰাৰ পৰাও বঞ্চিত হয়। হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাস

পিতা-পুত্রত তেনে চিত্র সহজলভ্য। সমাজৰ মুষ্টিমেয় সজ-বিবেকবান লোকে তেনে অন্যায়-অমানৱীয় আচৰণ লক্ষ্য কৰে যদিও দুঃসাহসৰ অভাৱৰ বাবেই হওক অথবা এলান্ধুকলীয়া সংস্কাৰৰ বাবেই হওক, তেনে লাঞ্ছিত, বঞ্চিত মানুহক উদ্ধাৰ কৰাৰ দীর্ঘম্যাদি বা স্থায়ী উপায় চিন্তা কৰিব নোৱাৰে। *পিতা-পুত্র* উপন্যাসৰ শিৱনাথ চৰিত্রৰ মাজেদি তেনে এগৰাকী হৃদয়বান অথচ ভীৰু ব্যক্তিৰ চৰিত্র ফুটি উঠিছে।

আমাৰ আলোচ্য *মৎস্যগন্ধা* উপন্যাসখনতো তেনে এখন প্রান্ত্য সমাজ আৰু তেনে সমাজৰ প্রতিনিধিত্বমূলক চৰিত্রৰ জীৱনকথা আৰু লব্ধ অভিজ্ঞতাৰ চিত্রণৰ মাজেদি প্রান্ত্য লোকৰ অৱদমিত ক্ষোভ-হতাশা আৰু পাৰাপাৰহীন দুখৰ মর্মস্পর্শী, জীৱন্ত চিত্র প্রত্যক্ষ কৰিবলৈ পাওঁ। এই আলোচনাৰ দ্বিতীয় খণ্ড অর্থাৎ দ্বাদশ অধ্যায়ত প্রান্ত্য সমাজৰ ব্যক্তিৰ চেতনা জগত আৰু জীৱন সংগ্রামৰ বিষয়ে বিস্তৃতভাৱে আলোচনা কৰা হ'ব। এই খণ্ডটোত আমি 'প্রান্ত্য' শব্দটোৰ অর্থ ব্যাখ্যা মাত্র কৰিলোঁ।

চিন্তা-চর্চা কৰক - ১১.১

হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাস কৃতিসমূহৰআধাৰত তেওঁ কোন কেইখন উপন্যাসত প্রান্ত্য সমাজখনৰ চিত্রণ কৰিছে তাৰ বিচাৰ আগবঢ়াওক।

১১.৪ হোমেন বৰগোহাঞিঃ জীৱন আৰু কৃতি

বিংশ শতিকাৰ অসমীয়া সাহিত্যৰ বিশিষ্ট লেখক হোমেন বৰগোহঞিৰ জন্ম ১৯৩২ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহৰ ৭ তাৰিখৰ দিনা। তেওঁ জন্মস্থান অবিভক্ত লখিমপুৰ জিলাৰ ঢকুৱাখানা। তেওঁ পিতৃ ইন্দ্রধৰ বৰগোহাঞি আৰু মাতৃ আইতা বৰগোহাঞি। তেওঁ প্রাথমিক আৰু মজলীয়া বিদ্যালয়ৰ শিক্ষা জন্মস্থান ঢকুৱাখানাতে লাভ কৰিছিল। ১৯৫০ চনত তেওঁ ডিব্রুগড় চৰকাৰী হাইস্কুলৰ পৰা প্রথম বিভাগত প্রৱেশিকা পৰীক্ষাত উত্তীর্ণ হৈছিল। ১৯৫২ চনত কটন কলেজৰ পৰা আই.এছ.চি. (Intermediate Science) পৰীক্ষাত প্রথম বিভাগত উত্তীর্ণ হৈ পুনৰ কটন কলেজতে ইংৰাজী বিষয়ত অনার্ছ লৈ ১৯৫৪ চনত দ্বিতীয় শ্রেণীৰ অনার্ছসহ স্নাতক ডিগ্রী লাভ কৰে। স্নাতকোত্তৰ শিক্ষাৰ বাবে তেওঁ কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়লৈ যোৱাৰ কথা আছিল যদিও সেয়া হৈ নুঠিল। ১৯৫৫ চনত অসম প্রশাসনিক সেৱা পৰীক্ষাত উত্তীর্ণ হৈ তেওঁ উপ-প্রতিসমাহর্তা হিচাপে চৰকাৰী চাকৰিত যোগদান কৰিছিল। ১৯৫৮ চনত বিশিষ্ট লেখিকা নিৰুপমা তামুলীৰ লগত তেওঁৰ বিবাহ হয়। তেওঁ দুটি পুত্র সন্তানৰ জনক হয়।

চৰকাৰী চাকৰিয়াল হিচাপে আৰম্ভ কৰা তেওঁৰ কর্মজীৱন নানা তিক্ত-মধুৰ অভিজ্ঞতাৰে পূর্ণ। পৰৱর্তী সময়ত প্রতিষ্ঠিত লেখক ৰূপে নিজকে পৰিচয় দিয়া এইগৰাকী ব্যক্তিয়ে চাকৰি জীৱনত অন্যায়ৰ সৈতে কোনো দিনে আপোচ কৰা নাছিল। সেইবাবে অতৃপ্তিৰ বাদে যেন আন একোৱেই তেওঁ তেওঁৰ চৰকাৰী চাকৰি জীৱনৰ পৰা আহৰণ কৰিব নোৱাৰিলে। সেইবাবে তেওঁ

জীৱনৰ সেই তেৰ বছৰীয়া চৰকাৰী চাকৰি জীৱনকালৰ বিষয়ে এঠাইত এইদৰে উল্লেখ কৰিছে— "চাকৰিত সোমোৱাৰ পিছত মই যিমান দূৰ পাৰোঁ নিজৰ বিবেকৰ নির্দেশ মতে চলিবলৈ চেষ্টা কৰিছিলোঁ।ফলত চাকৰিত সোমোৱাৰ দিনৰ পৰাই তলৰ পর্যায়ৰ ৰাজনীতিকবোৰৰ লগত মোৰ সংঘর্ষ আৰম্ভ হ'ল। কিন্তু এই সংঘর্ষত মই ইমান অকলশৰীয়া হ'লো যে অৱশেষত সম্পূর্ণ হতাশগ্রস্ত হৈ মই চাকৰি এৰিবলৈ বাধ্য হ'লোঁ।"

হোমেন বৰগোহাঞিৰ সাহিত্যিক জীৱনৰ সৃষ্টিৰাজি বিচাৰ কৰিলে তেওঁৰ দ্বাৰা ভালেমান চৰিত্রত অন্যায়, অনাচাৰ, কুসংস্কাৰৰ বিৰুদ্ধে প্রতিবাদী কণ্ঠস্বৰ ধ্বনিত হোৱা কথাটো দৃষ্টিগোচৰ হয়। উল্লেখ নকৰি নোৱাৰি যে ১৯৬০ চনৰ ১ নৱেম্বৰৰ পৰা চন্দ্রপ্রসাদ শইকীয়াৰ সম্পাদনাত প্রকাশ পোৱা *অসম বাতৰি*নামৰ তিনিদিনীয়া বাতৰিকাকতখনত তেওঁ 'দুর্বাসা' ছদ্মনামত 'দুর্বাসাৰ জার্ণাল' নামৰ এলানি প্রবন্ধ আৰু কাহিনী লিখিছিল। পৰৱর্তী সময়ত ১৯৬৬ চনত সেই প্রবন্ধ আৰু কাহিনীৰ মাজৰ পৰা কিছু সংখ্যক বছা বছা ৰচনা *বিভিন্ন নৰক* নামৰ গ্রন্থ এখনত প্রকাশ পাইছিল। পিছে গ্রন্থখন তেওঁৰ নিজৰ প্রকৃত নামতে প্রকাশ কৰিছিল। তাৰ ফলাফল সহজেই অনুমেয়। তেওঁ তেতিয়াৰ ৰাজ্য চৰকাৰৰ ৰোষত পৰিল। ১৯৬৭ চনত তেওঁৰ বিৰুদ্ধে বিভাগীয় গোচৰ আৰম্ভ হৈছিল। বাঢ়ি অহা তিক্ততা বৃদ্ধি পোৱাত তেওঁ চাকৰি ইস্তাফা দিয়ে। ১৯৬৮ চনত তেওঁ চৰকাৰী চাকৰি ইস্তাফা দি *সাপ্তাহিক নীলাচল* নামৰ কাকতৰ প্রতিষ্ঠাপক সম্পাদকৰ দায়িত্ব গ্রহণ কৰে আৰু ১৯৭৭ চনলৈকে কার্যনির্বাহ কৰি থাকে।১৯৬৯ চনত পাটিয়ালাৰ পাঞ্জাৰী বিশ্ববিদ্যালয়ত অনুষ্ঠিত নিখিল ভাৰত পি. ই. এন. (পয়েট, এছেয়িষ্ট এণ্ড নভেলিষ্ট) কংগ্রেছৰ বার্ষিক অধিৱেশনত নিমন্ত্রিত বক্তা হিচাপে যোগদান কৰিছিল। ১৯৭৭ চনত তেওঁ *সাপ্তাহিক নীলাচল* কাকতৰ সম্পাদক পদৰ পৰা পদত্যাগ কৰে আৰু *সাপ্তাহিক নাগৰিক* কাকতৰ প্রতিষ্ঠাপক সম্পাদকৰ দায়িত্ব গ্রহণ কৰে। ১৯৮০ চনত তেওঁ *লোকায়ত* শীর্ষক কাকত সম্পাদনা কৰে। ১৯৮১ চনত তেওঁ কলিকতাৰ পৰা প্রকাশিত *আজকাল* নামৰ বাংলা দৈনিক বাতৰিকাকতৰ উত্তৰ-পূর্বাঞ্চলৰ বিশেষ প্রতিনিধি ৰূপে নিযুক্ত হয়। ইয়াৰ পিছত তেওঁ একাধাৰে তিনিখন আলোচনীৰ প্রতিষ্ঠাপক সম্পাদক হয়। সেই কেইখন হৈছে ক্রমে *সমকাল* (১৯৮৭), *সূত্রধাৰ* (১৯৮৯) আৰু *কিশোৰ* (১৯৯১)। ১৯৯৩ চনত তেওঁ *অসম বাণী*ৰ সম্পাদকৰ দায়িত্ব গ্রহণ কৰে। ১৯৯৭ চনত তেওঁ *অসম বাণী*ৰ পৰা পদত্যাগ কৰি *আমাৰ অসম* নামৰ দৈনিক কাকতৰ প্রতিষ্ঠাপক সম্পাদকৰ দায়িত্ব গ্রহণ কৰে। ২০০১ চনত তেওঁ অসম সাহিত্য সভাৰ ডিব্রুগড় অধিৱেশনৰ বাবে সভাপতি মনোনীত হয়। ২০০৪ চনত তেওঁ *আমাৰ অসম* বাতৰিকাকতৰ পৰা ইস্তাফা দি *দৈনিক বাতৰি*নামৰ অসমীয়া দৈনিক বাতৰিকাকতৰ প্রতিষ্ঠাপক মুখ্য সম্পাদকৰ দায়িত্ব গ্রহণ কৰে। ২০০৫ চনত *দৈনিক বাতৰি*ৰ পৰা পদত্যাগ কৰি কিছুদিনৰ বাবে পযেকীয়া চিন্তামূলক সাহিত্যধর্মী আলোচনী *সাতসৰী*ৰ প্রতিষ্ঠাপক সম্পাদকৰ দায়িত্ব গ্রহণ কৰে। ২০০৬ চনত তেওঁ পুনৰ *আমাৰ অসম*ৰ মুখ্য সম্পাদকৰ পদত অধিস্থিত হয়।

বাতৰিকাকত আৰু আলোচনী সম্পাদনা কৰাৰ উপৰিও তেওঁ বিভিন্ন ৰাজহুৱা অনুষ্ঠান তথা শিক্ষা প্রতিষ্ঠানৰ লগত জড়িত আছিল। তেওঁ গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ৰ ক'ৰ্টৰ সদস্য আছিল।

সেইদৰে ডিব্রুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ কার্যবাহী পৰিষদৰ সদস্য, অসম ৰাজ্যিক পাঠ্যপুথি প্রণয়ন নিগমৰ সঞ্চালক, আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা-সংস্কৃতি সংস্থাৰ সাধাৰণ পৰিষদৰ সদস্য, পূর্বাঞ্চলীয় সাংস্কৃতিক কেন্দ্রৰ সদস্য, আকাশবাণী উপদেষ্টা পৰিষদৰ সদস্য, অসম প্রকাশন পৰিষদৰ সদস্য ইত্যাদি।

একাধাৰে কবি, সাংবাদিক, সমালোচক আৰু কথা-সাহিত্যিক হোমেন বৰগোহাঞিৰ ৰচনাৰাজি বিভিন্ন প্রজন্মৰ পঢুৱৈ আৰু সাহিত্যমোদীৰ বাবে আজিও আকর্ষণ আৰু ঔৎসুক্যৰ বিষয় হৈ আছে। কটন কলেজৰ মুখপত্র *কটনিয়ান*ত প্রকাশিত হোৱা 'আবেলি আলিবাটৰ গান' তেওঁৰ প্রথম প্রকাশিত চুটিগল্প। তেওঁৰ 'এপিটাফ' গল্পটোৱে তাৰ ব্যতিক্রমধর্মী বিষয়বস্তু আৰু ভাবনাৰ প্রগাঢ়ৰ বাবে পঢুৱৈৰ মনত বিশেষ প্রতিক্রিয়াৰ সৃষ্টি কৰিছিল। তৰুণ গল্পকাৰ হোমেন বৰগোহাঞিৰ বাবে এই গল্পটোৱে কঢ়িয়াই আনিছিল বিশেষ সন্মান। ৰামধেনু যুগত কৃতিত্বৰে গল্প ৰচনাৰে অসমীয়া কথা-সাহিত্যৰ বৰভঁৰাল চহকী কৰাত বৰগোহাঞিৰ অৱদান অস্বীকার্য। তেওঁৰ প্রকাশিত গল্প সঙ্কলনসমূহৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য হৈছে *বিভিন্ন কোৰাছ* (১৯৫৫), *প্রেম আৰু মৃত্যুৰ কাৰণে* (১৯৫৮), *গল্প আৰু নক্সা*, *স্বপ্ন স্মৃতি বিষাদ* (১৯৮৯), *অস্তিত্বৰ জ্যোতির্ময় চেতনা* (সম্পা. তীর্থ ফুকন, ১৯৯১) ইত্যাদি। বিষয়বস্তু অভিনৱ ধৰণে উপস্থাপন কৰাত বৰগোহাঞিৰ কৃতিত্ব উল্লেখনীয়। সেইবাবে নতুন বিষয়বস্তু আৰু তাৰ উপস্থাপনৰ বাবে কৰা নিৰলস পৰীক্ষা-নিৰীক্ষাৰ ফলত তেওঁৰ গল্পত এক বলিষ্ঠ জীৱন জিজ্ঞাসাৰ সুৰ বাজি উঠাৰ কথা সমালোচক উপেন্দ্রনাথ শর্মাই বৰগোহাঞিৰ গল্পৰাজিৰ আলোচনাৰ প্রসঙ্গত কৈ গৈছে। মানুহৰ বিচিত্র জীৱন চিন্তা আৰু সাহিত্যৰ প্রবাহমান ধাৰাসমূহ —এই সকলোবোৰ বৈচিত্র্যপূর্ণ সমাহাৰত বৰগোহাঞিৰ চুটিগল্পসমূহে এক নিজস্ব পৰিচয় বহন কৰিবলৈ সমর্থ হৈছে। নিঃসঙ্গ চেতনা, আত্মহত্যাৰ প্রৱণতা, অপৰাধ প্রৱণতাৰ পৰা সৃষ্ট আত্মক্ষয়ঙ্কাৰী অনুভূতি, অৱস্থিতিবাদ, চেতনাস্রোত প্রবাহৰ প্রভাৱ, জীৱনৰ প্রতি অন্তর্মুখী দৃষ্টি, প্রাচীন আৰু অর্বাচীন মূল্যবোধৰ দ্বন্দ্ব আদি তেওঁৰ গল্পৰ চকুত লগা বৈশিষ্ট্য।

ঔপন্যাসিক হিচাপে ১৯৬৩ চনৰ পৰা ২০০৩ চনলৈ হোমেন বৰগোহাঞিৰ সর্বমুঠ বাৰখন উপন্যাস প্রকাশিত হয়। সেই কেইখন হৈছে ক্রমে *সুবালা*, *তান্ত্রিক*, *কুশীলৱ*, *হালধীয়া চৰায়ে বাওধান খায়*, *পিতা-পুত্র*, *তিমিৰ তীর্থ*, *অস্তৰাগ*, *সাউদৰ পুতেকে নাও মেলি যায়*, *মৎস্যগন্ধা*, *বিষণ্ণতা আৰু এদিনৰ ডায়েৰী*। এইখিনিতে উল্লেখ কৰিব পাৰি যে তেওঁ নিৰুপমা বৰগোহাঞিৰ লগত যুগ্মভাৱে *পু�ৰাৰ পূৰবী আৰু সন্ধ্যাৰ বিভাস* নামৰ এখন উপন্যাস ৰচনা কৰিছিল। তেওঁ *সূত্রধাৰ* নামৰ পযেকীয়া আলোচনী এখনৰ সম্পাদনাৰ দায়িত্বত থাকোঁতে আলোচনীখনত খণ্ড খণ্ডকৈ *জীৱন-মৃত্যু* নামৰ এখন আত্মজীৱনীমূলক উপন্যাস প্রকাশ কৰিছিল। পিছত কিবা কাৰণত তেওঁৰ সেই প্রচেষ্টা আধৰুৱা হৈ থাকিল।

সমাজবাদ, বাস্তৱবাদ আৰু প্রকৃতিবাদৰ বৈশিষ্ট্যপূর্ণ প্রকাশে তেওঁৰ উপন্যাসৰাজিক অন্যান্য ঔপন্যাসিকৰ তুলনাত বিশিষ্ট কৰি তুলিছে। পৰম্পৰাগত সামাজিক উপন্যাস ৰচনাৰ গণ্ডীৰ পৰা তেওঁ সম্পূর্ণভাৱে ফালৰি কাটি অহা নাছিল যদিও চৰিত্র সৃষ্টি বা চৰিত্রৰ মনোজগতৰ

চিত্রণ, প্রতিকূল পৰিস্থিতিয়ে চৰিত্রৰ মনত সৃষ্টি কৰা দ্বন্দ্ব আৰু সংঘাত গ্রাম্য জীৱন চিন্তা আৰু নগৰীয়া জীৱন চিন্তাৰ মাজৰ পার্থক্য তথা দ্বন্দ্বাত্মক স্থিতি, নাৰী-পুৰুষৰ বিচিত্র মন আৰু মনোদশা ইত্যাদিৰ কলাত্মক ৰূপায়ন তেওঁৰ উপন্যাসৰাজিৰ উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য।

*অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*ৰ প্রণেতা তথা প্রথিতযশা সাহিত্য সমালোচক সত্যেন্দ্রনাথ শর্মাই *অসমীয়া উপন্যাসৰ গতিধাৰাত* হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাস প্রসঙ্গত উল্লেখ কৰি গৈছে— "প্রত্যক্ষভাৱে ব্যঙ্গাত্মক নহ'লেও তেওঁৰ ৰচনাত শিক্ষিত অর্ধ-শিক্ষিত শ্রেণীৰ দুর্নীতি আৰু ভণ্ডামি আৰু দলিত শ্রেণীৰ নিঃসহায়তা ফুটাই তুলিছে। সামাজিক সংস্কাৰৰ ফলত প্রদমিত (Inhibited) জৈৰিক বাসনাৰ নগ্ন ৰূপ উদঘাটন কৰি লিবিড'ৰ প্রভাৱ প্রদর্শন কৰাও তেওঁৰ কোনো কোনো ৰচনাত লক্ষ্য কৰা যায়।"

কবি হিচাপে হোমেন বৰগোহঞিৰ কৃতিসমূহ *হৈমন্তী* (১৯৮৭) নামৰ কাব্য-গ্রন্থত সংৰক্ষিত হৈছে। অৱস্যে অন্যান্য ভালেমান গ্রন্থ-আলোচনীতো তেওঁৰ কেতবোৰ কবিতা সিঁচৰতি হৈ আছে। এটা বিশেষ পৰিস্থিতিত এগৰাকী বন্ধুক প্রত্যাহ্বান জনাই ৰচনা কৰা 'সাপ' কবিতাটোৰ মাজেদি কবি হোমেন বৰগোহাঞিৰ মনত ক্রিয়াশীল উর্বৰ বৌদ্ধিক চেতনাই মূর্ত ৰূপ লাভ কৰিছে। প্রখ্যাত সমালোচক মহেন্দ্র বৰাই *নতুন কবিতাৰ* 'অৱতৰণিকা'ত বৰগোহাঞিৰ কাব্য প্রতিভাৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰোঁতে যি কেইষাৰ সাৰুৱা কথা কৈছিল তাৰ মাজেদি বৰগোহাঞিৰ কবি মানসৰ স্বচ্ছ চিত্র উদ্ভাসিত হয়— "বৰগোহাঞিয়ে প্রতীকবাদী কবিসকলৰ দৰে বর্ণবহুল শব্দ ব্যঞ্জনাৰে সৃষ্টি কৰে এক ৰহস্যময় জগত। আত্মাৰ গভীৰ কন্দৰত সেই জগত। সেইখন মিষ্টিক জগতত আছে মনৰ গভীৰতম বেদনা, অন্ধকাৰ কামনা, অৰণ্য-প্রীতি আৰু এক মৃত্যুৰ আকাংক্ষা। লৰেন্সৰ জগতখনৰ দৰে আছে এটা মোহময়, আৱেশময়, মাদকতা সনা সুৰভি। কিন্তু তাত নাই মৌলিক বেদনা, তাত নাই ৰুগ্ন মনস্তত্ব। সেই পৃথিৱীত কাল্পনিক মূল্যবোধ আমাৰ পৃথিৱীৰ নৈতিকতাৰ তুলনাচনীৰে জুখিব নোৱাৰি। সেইবাবে তেখেতৰ কাব্যত যৌনগন্ধী প্রতীক পুঞ্জত অযৌন নির্য্যাস পোৱা নাযায়।"

সংবাদসেৱী হিচাপে বৰগোহাঞিৰ পৰিক্রমা দীঘলীয়া আৰু বর্ণাঢ্য। তেওঁৰ সংবাদিক জীৱনৰ মনোজ্ঞ কথা-কাহিনীসমূহ তেওঁৰ আত্মকথামূলক ৰচনাসমূহত সংগৃহিত হৈছে। সাংবাদিকতা বৃত্তিটোলৈ সৃষ্টিশীল ৰূপ অনাত বৰগোহাঞিয়ে আগভাগ লোৱা বুলি ক'লেও হয়তো ভুল কোৱা নহ'ব। তেওঁ 'সংবাদ সাহিত্য'ক সমৃদ্ধ কৰিছিল। এই ক্ষেত্রত তেওঁৰ সূক্ষ্মদর্শী বৌদ্ধিক দক্ষতাই বিশেষ ভূমিকা গ্রহণ কৰিছে। গভীৰ তথা বিস্তৃত অধ্যয়ন, অধ্যয়নৰ প্রায়োগিক দিশৰ অনুসন্ধান আৰু তাক কার্যক্ষেত্রত প্রয়োগ, প্রায়োগিক কার্যকুশলতাৰ লগত মৌলিক চিন্তাৰ সুমন্বয় —এই সকলোবোৰে তেওঁক অসমৰ সংবাদ জগতৰ এগৰাকী অপ্রতিৰোধ্য ব্যক্তিত্ব কৰি তুলিলে।

কথা আৰু কাব্যৰ সৃষ্টিশীল জগতৰ লগত মিতিৰালি পতা হোমেন বৰগোহাঞিয়ে অসমীয়া সাহিত্য-সংস্কৃতি আৰু সমাজ সমালোচনাৰ ক্ষেত্রলৈকো উল্লেখযোগ্য অৰিহণা আগবঢ়াইছে। তেওঁ *ৰামধেনু* আলোচনীত 'আধুনিক অসমীয়া কবিতা' শীর্ষক সমালোচনামূলক

লেখাৰে সমসাময়িক যুগৰ আধুনিক অসমীয়া কবিসকলৰ কবিতাৰ সমালোচনা কৰিছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত বীৰেন্দ্র কুমাৰ ভট্টাচার্য্যৰ সম্পাদনাত প্রকাশিত হোৱা *নৱযুগত* তেওঁ 'সাম্প্রতিক অসমীয়া কবিতা', 'অসমীয়া সাহিত্যত নৱযুগ' আদি সমালোচনামূলক প্রবন্ধ ৰচনা কৰিছিল। সেইদৰে *অসমীয়া গল্প সঙ্কলন* নামৰ গ্রন্থখনৰ দুয়োটা খণ্ড সম্পাদনা কৰোঁতে তাৰ পাতনি দুখনত তেওঁ অসমীয়া চুটিগল্পৰ যি ঐতিহাসিক পর্যালোচনা আৰু গল্পকাৰসকলৰ গদ্যৰীতিৰ আলোচনা আগবঢ়াইছে— সিয়ে অধ্যয়নশীল মনৰ সূক্ষ্মদর্শী আলোচক গৰাকীৰ বিশ্লেষণ ক্ষমতাৰ পৰিচয় বহন কৰিছে।

তেওঁৰ আত্মজীৱনীমূলক টোকা আৰু আত্মজীৱনী গ্রন্থসমূহৰ মাজেদি ব্যক্তি হিচাপে বৰগোহাঞিৰ বিভিন্ন দিশ ভাস্বৰ হৈ উঠিছে। *আত্মানুসন্ধান* (১৯৮৮), *মোৰ সাংবাদিক জীৱন* (১৯৮৯), *ধুমুহা আৰু বামধেনু* (প্রথম খণ্ড-১৯৯৭ আৰু দ্বিতীয় খণ্ড-১৯৯৮) তেনে ৰচনাৰ উদাহৰণ। তেওঁৰ অন্য কেতবোৰ ৰচনাই দশক দশক ধৰি অসমীয়া পাঠক সমাজক চিন্তাৰ খোৰাক যোগাই আহিছে। সেই ৰচনাসমূহৰ ভিতৰত উল্লেখযোগ্য হ'ল 'জিজ্ঞাসা', 'আনন্দ আৰু বেদনাৰ সন্ধানত', 'ধূসৰ দিগন্ত', 'ইতিহাসৰ সাক্ষী', 'স্বর্গ আৰু নৰক', 'জীৱনৰ মধুৰতম সময়', 'সুখ-দুখ', 'জীৱনৰ সাধনা', 'পাঠকৰ টোকাবহী', 'প্রজ্ঞাৰ সাধনা', 'আত্ম দীপো ভৱ', 'কথা-বার্তা', 'আমাক কিতাপ লাগে', 'বিচিত্র অভিজ্ঞতা আৰু অনুভূতি', 'জীৱনৰ পৰা আমি কি বিচাৰোঁ', 'অন্তহীন প্রেৰণাৰ উৎস ঃ নু ই পেষ্টিঅ'ৰ', 'মোৰ প্রিয় মানুহ চক্রেটিছ' ইত্যাদি। শিশু তথা কিশোৰ-কিশোৰীসকলৰ মানসিক উৎকর্ষ সাধনৰ বাবে তেওঁ *কিশোৰ* নামৰ আলোচনীখনৰ সম্পাদনাৰ দায়িত্ব বহন কৰি কণ কণ মনবোৰত উৎসাহ-উদ্দীপনা যোগোৱাৰ লগতে সিবিলাকৰ মন ন-ন কথা শিকা আৰু জনাৰ প্রতি আগ্রহী কৰাত উৎসাহপূর্ণ পথ প্রদর্শন কৰিছিল। তেওঁ কিশোৰ-কিশোৰীসকলৰ মানসিক বিকাশত সহায়ক হোৱাকৈ *অ আ ক খ, কিতাপ পঢ়াৰ আনন্দ, মানুহ হোৱাৰ গৌৰৱ, বেঞ্জামিন ফ্রেঙ্কলিন* আদি গ্রন্থ ৰচনা কৰিছিল।

তেওঁ দুখন একাঙ্কিকা নাটক ক্রমে *ৰতনপুৰত গধূলি* আৰু *নট বাই ব্রেড এলোন* ৰচনা কৰিছিল। *হঠাৎ গধূলি* তেওঁৰ দ্বাৰা ৰচিত অনাতাঁৰ নাটক।

তেওঁ সম্পাদনা কৰা কেইখনমান উল্লেখযোগ্য গ্রন্থ হৈছে ক্রমে *বিংশ শতাব্দীৰ অসমীয়া সাহিত্য, অসমীয়া গল্প সঙ্কলন* (প্রথম আৰু দ্বিতীয় খণ্ড), *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী (ষষ্ঠ খণ্ড), অসমীয়া প্রেমৰ কবিতা* (যুটীয়াভাৱে), *গদ্যৰ সাধনা, মালিক, এশ বছৰৰ অসমীয়া কবিতা* ইত্যাদি। অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতি ৰূপে তেওঁ *অসমীয়া বিশ্বকোষৰ* পাঁচটা খণ্ড প্রকাশৰ কাম সম্পন্ন কৰি অসমীয়া জাতি আৰু সাহিত্যৰ বাবে মূল্যৱান অৰিহণা আগবঢ়ালে।

তেওঁৰ ভালেমান কৃতি ইংৰাজী তথা অন্যান্য ভাৰতীয় ভাষালৈ অনূদিত হৈছে। তেওঁৰ উপন্যাস *অস্তৰাগ* ইংৰাজী, ওড়িসা, হিন্দী, পঞ্জাৰী, নেপালী, বড়ো আৰু বাংলা ভাষালৈ অনূদিত হৈছে। *মৎস্যগন্ধা* উপন্যাসখন হিন্দী আৰু নেপালী ভাষালৈ অনূদিত হৈছে। *পিতা-পুত্র* উপন্যাসখন ইংৰাজী আৰু হিন্দীকে ধৰি ২১টা ভাৰতীয় ভাষালৈ অনূদিত হৈছে আৰু সাহিত্য অকাডেমীয়ে প্রকাশ কৰিছে। তেওঁৰ চুটিগল্পসমূহ সকলো ভাৰতীয় ভাষালৈ অনূদিত হৈছে।

নিজৰ সৃষ্টিশীল পাৰদর্শিতাৰ বাবে বৰগোহাঞি বিভিন্ন স্থানত সন্মানিত হৈছে। লগতে তেওঁ কেইবাটাও সন্মানজনক বঁটা লাভ কৰিছে। সেই দীঘলীয়া তালিকাত আছে— 'অসম প্রকাশন পৰিষদ বঁটা', 'সাহিত্য অকাডেমি বঁটা', 'মেগৰ শৈক্ষিক ন্যাসে' প্রদান কৰা 'অসম উপত্যকা সাহিত্য বঁটা', উৎকৃষ্ট সাংবাদিকতাৰ বাবে 'জয়কৃষ্ণ ৰামদয়াল (দিল্লী) সমন্বয় বঁটা', ডিব্রুগড় বিশ্ববিদ্যালয় আৰু অসম কেন্দ্রীয় বিশ্ববিদ্যালয় (শিলচৰ) দুয়োখন বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা সন্মানীয় ডি. লিট লাভ, 'চুকাফা বঁটা', 'কনকলতা বঁটা', অসম চৰকাৰৰ দ্বাৰা প্রদান কৰা সর্বোচ্চ সন্মান 'শঙ্কৰদেৱ বঁটা' আদিয়েই প্রধান।

নৱ প্রজন্মৰ লেখক-লেখিকা আৰু সাংবাদিকতা বৃত্তি গ্রহণ কৰাসকলৰ বাবে তেওঁ আজিও অনুপ্রেৰণাৰ স্থল।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ হোমেন বৰগোহাঞিৰ জীৱন আৰু কৃতিৰ চমু লেখ আগবঢ়াওক। (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত)

প্রশ্ন নং ২ ঃ লেখক হিচাপে হোমেন বৰগোহাঞিৰ সমাজ সমালোচনাৰ চোকটোৰ উৎস কি? (২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত)

১১.৫ হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাসৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যসমূহ

প্রান্ত্য সমাজখনৰ চিত্রণ হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাস ৰচনাৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। আধুনিক অসমীয়া সাহিত্যত যি কেইগৰাকী ঔপন্যাসিক সংবেদনশীলতাৰে প্রান্ত্য সমাজ অর্থাৎ Marginal Societyখনৰ চিত্র অঙ্কন কৰিছে, তাৰ ভিতৰত হোমেন বৰগোহাঞি অন্যতম। এই ক্ষেত্রত তেওঁ পথ প্রদর্শক স্বৰূপ। যি সময়ত তেওঁ উপন্যাস ৰচনাত হাত দিছিল, সেই সময়ছোৱাত প্রান্ত্য সমাজৰ নির্মোহ যথার্থ চিত্রণ অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যত হোৱা নাছিল। অৱশ্যে চৈয়দ আব্দুল মালিকৰ উপন্যাসত তেনে কিছু চিত্র প্রতিভাত হয় যদিও সেই সমাজখনত অৱস্থান কৰা বা অৱস্থান কৰিবলৈ বাধ্য হোৱা জন সমুদায়ে জীৱনৰ যি কদর্য, বিভৎস, জিঘাঙ্খাপূর্ণ ৰূপ অহৰহ প্রত্যক্ষ কৰিবলগীয়া হয়, তেনে প্রতিকূল পৰিস্থিতিৰ লগত সহাৱস্থান কৰিবলগীয়া হয় তাৰ মার্মিক ৰূপ অতি শক্তিশালী ৰূপত হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাসত প্রতিভাত হয়। *সুবালা* আৰু *মৎস্যগন্ধা* তেওঁৰ সেই দুখন উপন্যাস য'ত প্রান্ত্য সমাজৰ মর্মগাঁথাই জীৱন্ত ৰূপ পৰিগ্রহ কৰিছে।

এই গৰাকী ঔপন্যাসিকে নৰ-নাৰীৰ জীৱনৰ গোপন কোঠাৰ দুৱাৰখন মেলি দি সেই দুৱাৰখনৰ সিপাৰেশ্বাসৰুদ্ধকৰ পৰিৱেশত গুজৰি-গুমৰি থকা কিছুমান ভাব-চিন্তা, ইচ্ছা-আকাংক্ষাক বন্ধ কোঠাৰ বাহিৰলৈ ঠেলি পঠিয়াবলৈ সমর্থ হৈছে। তেওঁৰ উপন্যাস *মৎস্যগন্ধা, তান্ত্রিক, পিতা-পুত্র, তিমিৰ তীর্থ, অস্তৰাগ, সাউদৰ পুতেকে নাও মেলি যায়* আদি উপন্যাসতে ঔপন্যাসিকৰ

মানৰ চৰিত্ৰৰ অন্তর্জগতলৈ ভুমুকিয়াই চোৱাৰ যি প্ৰৱণতা তাৰ যোগেদি ঔপন্যাসিকৰ মানৰ চৰিত্ৰ সম্পর্কে থকা সূক্ষ্ম দৃষ্টিভঙ্গী আৰু বিশ্লেষণ ক্ষমতা প্ৰকাশ পাইছে।

চৰিত্ৰৰ বিবিধতা আৰু বৈচিত্ৰ্য তেওঁৰ উপন্যাসৰ অন্য এটা চকুত লগা বৈচিত্ৰ্য। ভাল বা বেয়া চৰিত্ৰৰ চিত্ৰণ তেওঁৰ মুখ্য উদ্দেশ্য নহয়। বৰঞ্চ চৰিত্ৰৰ ভাব-অনুভূতিৰ জগত আৰু ক্ৰিয়া-কলাপৰ মাজেদি চৰিত্ৰ বিশেষৰ বর্ণাঢ্য ৰূপ কলাত্মকভাৱে চিত্ৰিতকৰণহে তেওঁৰ মুখ্য উদ্দেশ্য যেন বোধ হয়। সেইবাবে *সুবালা* উপন্যাসৰ কেন্দ্ৰীয় চৰিত্ৰ সুবালা সমাজৰ তথাকথিত সভ্য সমাজৰ দৃষ্টিত এগৰাকী বাৰবণিতা, স্খলিত নাৰী যদিও সুবালাৰ জীৱনগাঁথা পঢ়া প্ৰত্যেক গৰাকী পঢ়ুৱৈৰ মনত সেই বিশেষ নাৰী চৰিত্ৰটোৰ প্ৰতি ঘৃণাৰ সলনি কৰুণা আৰু অনুকম্পাৰ ভাবহে জাগ্ৰত হ'ব। সুবালাই অহৰহ জীৱনৰ প্ৰতিকূল স্থিতিৰ বিৰুদ্ধে যুঁজ দিবলৈ প্ৰয়াস কৰিছিল। কিন্তু কোনোবা অদৃশ্য শক্তিয়ে যেন তাইক পুনৰ তাইৰ পূৰ্বৰ হতাশাজনক স্থিতিত উপনীত কৰাইছিল। তাই চেষ্টা কৰিও জীৱনৰ সেই কুটিল বেহু ভেদ কৰিব পৰা নাছিল।

হোমেন বৰগোহঞিৰ উপন্যাসসমূহ পঢ়িলে ধাৰণা হয় যে তেওঁ সমাজখনৰ নাড়ি-নক্ষত্ৰৰ লগত অন্তৰঙ্গভাৱে পৰিচিত। সেইবাবে পঢ়ুৱৈ সমাজে— তেওঁ যি সমাজৰে নহওক কিয়— উপন্যাসত নিজৰ চৌপাশৰ সমাজখন আৰু তাত ঘটি থকা ঘটনা-পৰিঘটনাবিলাকৰ আস্বাদ ল'বলৈ সুবিধা পায়। বৰগোহাঞিয়ে গ্ৰাম্য জীৱনৰ সজীৱ প্ৰাণোচ্ছল দিশসমূহ যি উৎসাহ-উদ্দীপনাৰে চিত্ৰিত কৰে, সেইদৰে নগৰীয়া জীৱন চিন্তাৰ কৃত্ৰিমতা, ভণ্ডামী আৰু সাৰশূন্যতাও সিমানে কৃতকার্যতাৰে চিত্ৰিত কৰিছে। বিশেষকৈ সম্প্ৰদায় বিশেষৰ সমাজ চিত্ৰণ আৰু সেই সমাজত অৱস্থান কৰা জন সমুদায়ৰ আশা-আকাংক্ষা আৰু মনোজগতৰ বতৰা পঢ়ুৱৈক বিলোৱাত তেওঁ সিদ্ধহস্ত। *মৎস্যগন্ধা* তেওঁৰ তেনে এখন উপন্যাস য'ত গ্ৰাম্যভিত্তিক জীৱন চিন্তাৰ লগতে সম্প্ৰদায় বিশেষৰ জীৱনৰ সামগ্ৰিক চিত্ৰ মনোজ্ঞ ৰূপত ফুটি উঠিছে। তেওঁৰ অন্য দুখন উপন্যাস *হালধীয়া চৰায়ে বাও ধান খায়* আৰু *সাউদৰ পুতেকে নাও মেলি যায়*খনতো গ্ৰাম্য জীৱনৰ ছপি মনোৰম ৰূপত প্ৰকাশ পাইছে। সেইদৰে নগৰীয়া জীৱনৰ সামগ্ৰিক চিত্ৰ প্ৰকাশ কৰাত বৰগোহাঞিয়ে নিজৰ সূক্ষ্মদর্শী চিন্তা, গভীৰ পর্যবেক্ষণ আৰু মননশীলতাৰ পৰিচয় দিছে।

অসমীয়া সাহিত্যত যি কেইগৰাকী ঔপন্যাসিকে ৰাজনৈতিক ধাৰাৰ উপন্যাস ৰচনা কৰিছে, সেই সকলৰ ভিতৰত হোমেন বৰগোহাঞিও এজন। তেওঁ সমাজৰ মাজৰ এজন হিচাপে আৰু লগতে এগৰাকী দায়বদ্ধ লেখকৰ দায়িত্ব পালন কৰি *কুশীলব* আৰু *তিমিৰ তীর্থৰ* নিচিনা উপন্যাস সৃষ্টিৰ মাজেদি ব্যাপক সমাজ জীৱনক প্ৰভাৱিত কৰা ৰাজনৈতিক নেতাসকলৰ ন্যস্তস্বার্থ জড়িত উদ্দেশ্য আৰু কাম-কাজৰ লেখ দিছে। সিবিলাক নেতৃস্থানীয় লোকৰ সমাজৰ প্ৰতি প্ৰকৃতার্থত কোনো ধৰণৰ দায়বদ্ধতাৰ ভাব নাথাকে। সেইচাম দুমুখীয়া ব্যক্তিত্বৰ লোকে এফালে সমজুৱাৰ কল্যাণ বিধানৰ বাবে ভাষণ দিয়ে আৰু সেই একে গৰাকী তথাকথিত 'জনপ্ৰিয়' নেতাই সন্ধিয়াৰ আন্ধাৰত পোহনীয়া গুণ্ডাৰ দ্বাৰা সমাজ জীৱন বিঘ্নিত কৰিব পৰা ঘটনাৰ ব্লুপ্ৰিণ্ট (Blue-Print) সাজি সমাজত অন্যায়-উচ্ছৃঙ্খলতাৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ তৎপৰ হয়। বৰগোহাঞিৰ *কুশীলব* উপন্যাসত আমি এনে কিছুমান নকাৰাত্মক চৰিত্ৰৰ অৱস্থিতিৰ কথা পাওঁ।

হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাসত প্ৰকৃতিবাদৰ মনোজ্ঞ চিত্ৰণ ঘটিছে। এই প্ৰসঙ্গতে প্ৰকৃতিবাদ সম্পৰ্কে জন্ ক্ৰু'ইক্‌শ্বাঙ্কে উল্লেখ কৰা কথা কেইযাৰমান উল্লেখ কৰা হ'ল—

তেওঁ উল্লেখ কৰি গৈছে— "প্ৰকৃতিবাদী ঔপন্যাসিক এগৰাকীয়ে তেওঁৰ চৰিত্ৰবোৰক এটি বিশেষ সামাজিক পৰিৱেশত স্থাপন কৰে; তাৰ পিছত ঔপন্যাসিকজনে বিজ্ঞানাগাৰৰ এজন ৰাসায়নিক বিজ্ঞানীৰ দৰে তেওঁৰ চৰিত্ৰৰ মানসিকতা আৰু তাৰ পাৰিপাৰ্শ্বিকতাৰ মাজৰ ক্ৰিয়া-প্ৰতিক্ৰিয়া পৰ্যবেক্ষণ কৰে। পৰ্যবেক্ষণত যি ধৰা পৰে, সেয়েই তেওঁৰ উপন্যাসৰ বিষয়... ...এই স্কুলৰ বেছিভাগ উপন্যাসেই মেজাজ আৰু পাৰিপাৰ্শ্বিকতাৰ মাজৰ ক্ৰিয়া-প্ৰতিক্ৰিয়াৰ অধ্যয়নেৰে ইয়াক দেখুৱায় যে আটাইতকৈ ঘৃণনীয় চৰিত্ৰবোৰে দৰাচলতে আমি ভবাৰ দৰে স্থায়ী ৰূপত বেয়া নহয়।"

—এই কথা কেইযাৰৰ আঁত ধৰি এইটো ক'ব পাৰি যে হোমেন বৰগোহাঞিয়ে তেওঁৰ উপন্যাসত প্ৰকৃতিবাদৰ চিত্ৰণ ঘটাইছে। তেওঁৰ উপন্যাস *তান্ত্ৰিক*, *সুবালা* আৰু *অস্তৰাগত* ইয়াৰ মনোজ্ঞ প্ৰকাশ ঘটিছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাসৰাজিত পৰিস্ফুট হোৱা কেইটামান বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰক।

(২৫০টা শব্দৰ ভিতৰত)

চিন্তা-চৰ্চা কৰক - ১১.২

হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাসকেইখনৰ অধ্যয়নৰ মাজেদি তেওঁৰ মানৱতাবাদী দৃষ্টিভঙ্গী বিচাৰ কৰক।

১১.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- এই অধ্যায়টিৰ অধ্যয়নে আমাক হোমেন বৰগোহাঞিৰ জীৱন আৰু কৃতিৰ লগত পৰিচিত কৰালে।
- এজন আপোচবিহীন ব্যক্তি আৰু লেখক হিচাপে হোমেন বৰগোহাঞিৰ স্থিতিৰ সম্পৰ্কে অৱগত হ'লোঁ।
- হোমেন বৰগোহাঞিৰ ৰচনাৰ যি বৈচিত্ৰ্য আৰু বৰ্ণাঢ্য ৰূপ তাক তেওঁৰ বিভিন্ন উপন্যাস কৃতিৰ বৈশিষ্ট্য উল্লেখনৰ মাজেদি ধাৰণা লাভ কৰিলোঁ।
- হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাসৰ বৈশিষ্ট্যসমূহৰ বিষয়ে ধাৰণা লাভ কৰিলোঁ।

১১.৭ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) ঠাকুৰ, নগেন (সম্পা.) (২০০০); *এশ বছৰৰ অসমীয়া উপন্যাস;* গুৱাহাটী ঃ জ্যোতি প্ৰকাশন।

২) নেওগ, মহেশ্বৰ (২০০০); *অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা;* গুৱাহাটী ঃ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ।

৩) বৰগোহাঞি, হোমেন (১৯৯৮); *চাৰিটা দশকৰ ফচল ঃ উপন্যাস সমগ্ৰ;* গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টছ ষ্টোৰ্ছ।

৪) শৰ্মা, গোবিন্দ প্ৰসাদ (১৯৯৫); *উপন্যাস আৰু অসমীয়া উপন্যাস;* গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টছ ষ্টোৰ্ছ।

৫) শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ (২০০৬); *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত;* গুৱাহাটী ঃ সৌমাৰ প্ৰকাশ।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1) Dumont, Louis (1970): *Homo Hierarchicus*; UK: Oxford University Press.

2) Sharma, K. L. (Ed.) (2004): *Social Inequality in India*; New Delhi: Rawat Publications.

১১.৮ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ হোমেন বৰগোহাঞিৰ জীৱনৰ লেখ... ...তেওঁৰ শিক্ষা-দীক্ষা... ...কৰ্মজীৱন ...উল্লেখযোগ্য কৃতিসমূহৰ লেখ।

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ বৰগোহাঞিৰ ব্যক্তিত্ব আৰু তেওঁৰ কৰ্মজীৱনত তেওঁ গ্ৰহণ কৰা আপোচহীন স্থিতিৰ আধাৰত এই উত্তৰটো প্ৰস্তুত কৰিব লাগিব... ...সেই আপোচনহীন স্থিতি তেওঁৰ ৰচনাসমূহলৈ কি দৰে প্ৰসাৰিত হৈছিল তাৰ লেখ আগবঢ়াব লাগিব।

৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ পাঠ্যৰ লগতে অন্যান্য প্ৰসঙ্গ পুথিৰ সহায় লৈ এই প্ৰশ্নটোৰ উত্তৰ লিখিব।

১১.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ হোমেন বৰগোহাঞিৰ জীৱন আৰু কৃতিৰ আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ হোমেন বৰগোহাঞিয়ে তেওঁৰ উপন্যাস ৰচনাৰ বাবে সমাজৰ কোনবোৰ দিশ নিৰ্বাচিত কৰিছিল?

প্রশ্ন ৩ ঃ প্রান্ত্য সমাজ (Marginal Society)ৰ ধাৰণা আগবঢ়াই হোমেন বৰগোহাঞিৰ কোন কেইখন উপন্যাসত প্রান্ত্য সমাজৰ ছবি ফুটি উঠিছে— বিচাৰ কৰক।

প্রশ্ন ৪ ঃ হোমেন বৰগোহাঞিয়ে তেওঁৰ উপন্যাসত অপৰাধী চৰিত্র বা অপৰাধ জগতৰ চিত্র কি দৰে অঙ্কন কৰিছে আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ৫ ঃ হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাসত সমাজ বাস্তৱতাৰ প্রকাশ কি দৰে ঘটিছে?

প্রশ্ন ৬ ঃ হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাসৰ বৈশিষ্ট্যসমূহৰ বিষয়ে এটি আলোচনা যুগুত কৰক।

প্রশ্ন ৭ ঃ হোমেন বৰগোহাঞিৰ উপন্যাসসমূহৰ সাধাৰণ বৈশিষ্ট্যৰ বিষয়ে আলোচনা দাঙি ধৰক।

*** ***** ***